

Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo diena

J. Tumo-Vaižganto gimnazijos moksleiviai savo rikiuotę papuošė Lietuvos tautinės vėliavos spalvomis

Justinas Marcinkevičius rašė:

„Kraštas, kurį iš savo protėvių paveldėjome, yra mūsų. Vadinam jį Lietuva ir norim, kad šis žodis iš pasaulio kalbos, iš jo žemėlapių neišnyktų. Rašom ir tariam jį kartu su kitais ne mažiau vertais,

garbintais tautų ir valstybių vardais, norim, kad su pagarba mus ištartų.“

Lietuva maža, tačiau didi tauta, turinti turtingą istoriją ir išsimintinas datas, viena jų – Kovo 11-oji – Lietuvos Nepriklausomybės diena. Šiais metais

paminėjome 29-ąsias Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo metines. Tai ypatinga diena, kai prisimename istorijos pamokas ir apmąstome vertybes.

Svėdasiečiai taip pat paminėjo šią garbingą datą – dalyvavo Šv. Mišiose bei giedodami Lietuvos himną iškėlė valstybinę vėliavą. Minint Kovo 11-ąją Svėdasų kultūros namų salėje buvo pristatytas Juozo Tumo-Vaižganto metams skirtas dokumentinis filmas „Tumo kodeksas“ bei įvyko susitikimas su filmo kūrybine grupe.

Svėdasų Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos bendruomenė paminėjo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dieną dalyvaudama pilietinėje iniciatyvoje „Tautinė vėliava“.

Mielieji, nepriklausomybės jausmas tepažadina kiekvieno širdyje įkvėpimą kurti savo krašto gerovę, prisiminti garbingą šalies istoriją.

Puoselėkime tai, ką paveldėjome, kurkime ateitį su pagarba Tėvynei ir vieni kitiems.

Vyr. redaktorė **Jolanta Balešienė**

Svėdasų moksleiviai tarptautinėje konferencijoje

Kupiškio etnografijos muziejus kovo 6 dieną Kupiškio kultūros centro Vitražo salėje organizavo tarptautinę konferenciją, skirtą mūsų kraštiečio Juozo Tumo-Vaižganto metams „Vaižgantas – vaikščiojanti ir spinduliuojanti Aukštaitija“. Šiame reikšmingame renginyje dalyvavo ir Svėdasų krašto atstovai.

Tarptautinės konferencijos atidarymo metu Vaižganto apysakos „Dėdės ir dėdienės“ ištrauką išraiškingai perskaitė Svėdasų Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos gimnazistas Simonas Baronas, kurį parengė ir į Kupiškį atlydėjo

lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Regina Žvirblienė.

Pranešimą tema „Vaižganto santykis su gimtuoju kaimu“ perskaitė Svėdasų krašto (Vaižganto) muziejaus muziejininkas, asociacijos Vaižgantiečių klubas „Pragiedrulys“ pirmininkas, respublikinės literatūrinės Vaižganto premijos laureatas Vytautas Bagdonas. Tarptautinės konferencijos organizatoriui – Kupiškio etnografijos muziejui – jis prisiminimui įteikė dvi savo parengtas knygas „vaižgantiška“ tematika.

„Svėdasų varpo“ informacija

Svėdasų Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Regina Žvirblienė su auklėtiniais Simonu Baronu ir Živile Pečiulyte.

Vytauto Bagdono nuotrauka

Vaižganto skaitymai Svėdasų bibliotekoje

Sausios 26 d. įvyko pirmoji Vaižganto skaitymų ciklo dalis. Skaitėme, ką apie Vaižgantą rašo Antanas Venclova, Vanda Zaborskaitė, Alfas Pakėnas. Visi paeiliui skaitėme Raštų antrojo tomo ištraukas „Kunigėlio“ gimtuvės“ ir „Svėdasiškiai“. Diskutavome, ar tikrai svėdasiškiai yra tokie, kaip apibūdino J. Tumas-Vaižgantas. Svėdasų J. Tumo-Vaižganto gimnazijos lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Joana Gutmanienė paskaitė savo mėgstamas ištraukas iš Vaižganto kūrybos. Vaikai skaitė ir žavėjosi pasakojimais iš „Mikutis gamtininkas“ knygelės. Visi kartu kūrėme ir skaitėme akrostichus Vaižgantui.

Vasario 23 d. rinkomės jau antrajam Vaižgantų skaitymo ciklo susitikimui. Visai kaip XIX–XX amžių sandūroje gyvenę žmonės iš tolimiausių kaimelių

važiuodavo klausytis Vaižganto pamokslų, rinkomės Svėdasų bibliotekoje klausytis Kosto Ostrausko monodramos „Vaižgantas“. Aktorius Ferdinandas Jakšys yra sakęs, kad „Gyvenimas, politinės situacijos keičiasi, tačiau Vaižganto žodžiai, parašyti prieš daugelį metų,

tinka ir mūsų šiandieniam gyvenimui“.

Kviečiame susitikti ir jaukiai praleisti Vaižganto skaitymų popietes kiekvieno mėnesio paskutinį šeštadienį 15 val. iki birželio 1 d.

Inga Kilienė ir Dalia Paulavičienė

Filmo „Tumo kodeksas“ peržiūra Svėdasuose

Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos išvakarėse, Anykščių kultūros centro Svėdasų skyriaus salėje įvyko dokumentinio filmo „Tumo kodeksas“ peržiūra ir susitikimas su šio filmo kūrėjais. Šį renginį, skirtą lietuvių literatūros klasiko, tautos švietėjo ir blaivintojo, visuomenės veikėjo kanau-ninko Juozo Tumo-Vaižganto 150-osioms gimimo metinėms, organizavo VĮ „Atvertos langinės“ kartu su partneriais Svėdasų seniūnija, Anykščių kultūros centro Svėdasų skyriumi ir Svėdasų krašto (Vaižganto) muziejumi.

Renginį pradėjo Svėdasų seniūnijos seniūnas Valentinas Neniškis, pabrėžęs, kad Vaižganto vaidmuo tebėra reikšmingas pačiose įvairiausiose gyven-

imo srityse, o jo atminimas brangus Svėdasų krašto žmonėms. Seniūno žodžius patvirtino patys žmonės – atėję pasižiūrėti dokumentinio filmo ir susitikti su jo kūrėjais žiūrovai užpildė visą kultūros namų salę. Daugiau kaip valandos trukmės dokumentinį-vaidybinį filmą „Tumo kodeksas“ visi stebėjo labai įdėmiai, susikaupe, akylai sekdami kiekvieną aktoriaus Ramūno Cicėno, atlikusio Vaižganto vaidmenį, žingsnį bei kitų vaidybą, taip pat pateikiamus mokslininkų komentarus. Visus žiūrovus ypač stebino iš ekrano skambėjusi sodri ir skambi tarmiška Vaižganto šneka, akylai visi sekė rašytojo gimtuosiuose Malaišiuose sukurtus filmo epizodus.

Dokumentinio filmo „Tumo kodeksas“, kurį sukūrė Viešoji įstaiga „Ketvirta versija“ kartu su LRT televizija, kūrėjai atskleidė ryškų ir daugialypį Vaižganto paveikslą. Ekране žiūrovas išvydo jį kaip rašytoją, publicistą, laikraščių leidėją ir redaktorių, politiką, visuomenės veikėją, kunigą, naujų talentų ieškotoją, literatūros mokslininką ir dar daugelyje kitų veiklos barų besireiškusių asmenį. Pamatė Vaižgantą ir buityje, santykiuose su kitais žmonėmis, su savo žmogiškais silpnybėmis, su šmaikštumu, humoro jausmu, liūdesio ir nerimo gaidelėmis. Ir, žinoma, su savo mylimu šuneliu Kauku ir gražiai čiulbančiomis kanarėlėmis.

Po filmo peržiūros žiūrovai garsiais plojimais vieningai išreiškė padėką filmo kūrėjams.

Kai kuriuos filmo kūrimo epizodus apibūdino ir į gausius žiūrovų klausimus atsakė filmo scenarijaus autorė žinoma šalies žurnalistė Liudvika Pociūnienė ir režisierius Eimantas Belickas. Pasak garbingų svečių, šio filmo kūrimas truko net ketvirtą metų. Kai kuriuos epizodus kūrybinė grupė, padedant vietos gyventojams, pakiliai nufilmavo Vaižganto gimtinėje Malaišiuose, kur „pilna aukštaitiškos dvasios“.

Iš kairės: Svėdasų krašto (Vaižganto) muziejaus muziejininkas V. Bagdonas, filmo scenaristė žurnalistė L. Pociūnienė, režisierius E. Belickas, VĮ „Atvertos langinės“ vadovė Rūta Stanevičienė, Svėdasų seniūnijos seniūnas V. Neniškis, Anykščių KC Svėdasų skyriaus vadovė Rožė Lapienienė, Svėdasuose gyvenantys anykštėnai muziejininkai Raimondas Guobis ir Alma Ambraškaitė. Aušrinės Neniškytės nuotrauka

Vytautas Bagdonas

2019-ieji – rašytojo J. Tumo-Vaižganto metai

J. TUMAS-VAIŽGANTAS IR SVĖDASŲ BAŽNYČIA

Malaišių sodžiaus ūkininkų Barboros Tumienės (Baltuškaitės) ir Anupro Lauryno Tumo šeimoje 1969 m. rugsėjo 20 d. gimė sūnus. Jau trečią jo gyvenimo dieną berniukas buvo pakrikštytas Svėdasų Šv. Arkangelo Mykolo parapijos bažnyčioje. Krikšto motina sutiko būti artimiausia Tumų kaimynė malaišietė Severija Grižaitė, krikšto tėvu – Anupro Lauryno Tumo giminaitis iš Būtėnų kaimo Augustinas Žvirblis. Tumų jaunėlių vikaras Felicijonas Bytautas pakrikštijo Juozapo vardu. Namiškiai pradėjo vadinti Juozuką „Mūsų Kunigėliu“, o kaimynai – „Tumų kunigėliu“. Nuo mažų dienų tėvai mokė poterių, kartu su saviimi vežiojo į Svėdasų bažnyčią. Šventos giesmės, maldos, smilkalų kvapas, blizgančiais rūbais apsiredę, kažkokius paslaptinius žodžius tariantys kunigai, rimtis maldos namuose, gausybė besimeldžiančių žmonių Juozuką tiesiog užburdavo. Juozukas šventadienių visuomet laukdavo, net nekantraudavo, kada namiškiai važiuos į bažnytelę. Kartais su bendražygiais jis užsimanydavo pažaisti „Kunigą“. Nubėgę prie Malaišių laukuose stūksančio akmens „Juodžiaus kelmui“ vadinamo, atsistos ant jo, paims į rankas vandens indelį, ir šlaksto aplinkui, žegnojasi, sako kažkokius nesurprantamus žodžius. Įsivaizduoja esąs kunigas, kuris šlaksto tikinčiuosius švęstu vandeniu, laimina, meldžiasi.

Svėdasų Šv. Arkangelo Mykolo parapijos bažnyčia, kurioje Juozas Tumas-Vaižgantas buvo krikštytas, o tapęs kunigu aukėjo primicijų proga savo pirmąsias Šv. Mišias, 2014 metais minėjo 220 metų jubiliejų

Carizmo metais blaiivybės puoselėtoji, dideliu krašto patriotui Žemaičių vyskupui Motiejui Valančiui buvo uždrausta lankytis parapijose, Tada jis pradėjo kviešti tikinčiuosius atvykti pas jį į Kauną. Barbora Morta Tumienė supratusi, kad į Svėdasų parapiją vyskupas Motiejus Valančius nebeatvažiuos ir vaikams nebesuteiks sutvirtinimo Sakramento, pradėjo organizuoti malaišiečius kelionėn į Kauną. Taip buvo organizuotas net septynių arklinių vežimų, „kavanas“, kurį sutiko lydėti Tumų kaimynas Aleksandras Žemaitis. Motiejus Valančius Juozukui suteikė Sutvirtinimo Sakramentą. Sulaukęs savo tėvų ir parapijos ganytojų pritarimo ir palai-

kymo Juozas Tumas pradėjo studijuoti Žemaičių Kunigų seminarijoje Kaune. Baigęs Žemaičių Kunigų seminariją 1893 metais lapkričio 28 diena buvo įšventintas į kunigus. Per pačius Naujusius – 1894 – metus primicijų proga savo pirmąsias Šventas Mišias atlaikė Svėdasų Švento Arkangelo Mykolo parapijos bažnyčioje. Kai grįždavo namo ilgesniam ar trumpesniam laikui, vis skubėdavo į bažnyčią, o svajojo ir labai norėjo pargrįšti ganytojiškam darbui į gimtąją Svėdasų kraštą. Tik likimo ratas pasisuko kitaip...

Nekartą Svėdasų bažnyčioje jam teko aukoti Šv. Mišias, sakyti visiems gilų įspūdį palikusius pamokslus. 1933 m. sausio 14 d. Kaune rašytame savo testamente Juozas Tumas-Vaižgantas užsiminė, kad amžinojo poilsio atgulti gimtojoje Svėdasų parapijoje: kapuose kur palaidoti jo artimieji, arba bažnyčios šventoriuje, esančios Marikonų koplyčios rūsyje. Vėl likimo ratas pasisuko kita kryptimi...

Iškilus mūsų kraštiečio sąsajos su Svėdasų bažnyčia akivaizdžiai visiems tikintiesiems byloja šioje šventovėje iškabintas skulptoriaus prof. Leono Žuklio 1987 m. sukurtas ir Lietuvos draugijos padovanotas bronzinis kanaaninko Juozo Tumo-Vaižganto bareljefas.

Svėdasų bažnyčių puošia prof. Leono Žuklio sukurtas bronzinis Juozo Tumo-Vaižganto bareljefas. V. Bagdono nuotraukos

Vytautas Bagdonas

Tikro svėdasiškio prisiminimai apie kunigą Aleksandrą Papučką

Mono mamos mergautinė pavardė Augulyčia. Su Papučkos Aleksiuku jie buvo pusbrolių vaikai, tarp jų buvo tik kelių mėnesių skirtumas, tai jie no vaikystės buvo labai geri draugai. Mat dar ir gyveno kaiminystėj.

Nuo 3 iki 7 klasės aš, kartu su Šalkaus Bronium, buvau klapčiukas Svėdasų bažnyčioj. Vieno kart mama soko, kad ir ana, būdama vaiku, buvo klapčiuku. Nepavieryjau, misliu šydyja. Mergiatės gi klapčiukais nebūna.

Tadu ana paposakojo, kad Aleksiukas dar būdamas možas, jau int smėlio krūvos „laikydavo“ mišias. Tai kaip gi, nors ir int smėlio, ale „kunigas“ tai yra. Reiškia turi būt ir klapčiukas. Taigi mamai ta dalia ir tekdavo. Aleksiukas turėjo gerų klausų ir pametį(atmintį), tai kaip ir priguli mišias laikydavo lotyniškai. Kai atsisukys sugiedadavo „Dominus vobiscum“ raikdavo būtinai atsakyt „et kum spiritus tuo“. Jei mama atsakydavo ne teip, tai suspykdavo.

Vieno kart tarp jų kilo „religinis karas“. E buvo teip: Mono mama smarkiai susimušė kajos kelj, tai jai dėjo labai smirdunčio spirito kompresus. Gryčia, net čielų nedėlių, smirdėjo. Tai kai raikėjo atsakyt „et kum spiritus tuo“, ana atsokė: „ė kom spiritas tau“. Ir užginčyjo, kad bažnyčioj spirito negoli būt, mat bažnyčioj ne smirda, e kvepia. Mama buvo keliais mėnesiais vyresnė, tai užsispyrus laikėsi savo nuomonės.

Kad nustatyt kieno teisybė, susitarė nuveit bažnyčion int unkstyvųjų mišijų. Laikrodžių neturėjo tai kaip ti jie vienas kitų prikėlo tai nebetsimena. Tik mama sokė, kad auštant abu buvo pre bažnyčios. Bažnyčia dar buvo uždaryta. Sulaukė, kol atidaris ir ėjo kuo arčiau altariaus, kad geriau viskų girdėtų. Kiek jiem buvo metų nebeatsimena, tik mokyklon dar nėjo. Takio omžiaus vaikakai paprastai bažnyčion vieni neidavo, tai kunigas labai įtariai į juos pažiūrėjo. Par mišias paaiškėjo, kad Aleksiukas buvo teisus ir ti tikrai buvo žadis „spiritus“. Po mišios kunigelis priėjo prie jų

Elės Pranaitytės nuotrauka

ir pagyrė, kad toke maži ir taip įdėmiai klausė mišijų. E jie mat buvo intimpį aušis, kad nepralaistų nei vieno žadžio...

Po šio atsitikimo Aleksiukas tapo neginčijamu autoritetu. Ir ne tik religiniais klausimais... Ir teip tęsėsi visų gyvenimų.

Po karo suėmė mano tėtę, jis buvo Sibire, tai gyvenom labai varganai. Aleksiukas dažnai mamai atveždavo gastičių. Kartais, par didelas švintes, ir aš paragaudavau banbonkių, e pirmo kart tikrų saldinių „su auksiuku“(įsuktų į blizgantį popieriuką), paragavau iš jo runkų.

Kai onas atvažiuodavo tai su mamu vis štukavadavo, juokdavo, net kvatadavo prismindami jaunas dienas. Atomenu jom išvažiuojant mama liepė mon klauptis, kad kunigėlis mani palaimins. Aš klauptis atsisakiau. Mat unkščiau visi mono matyti kunigai buvo su sutanomis, e Aleksiukas buvo paprastai apsilvilkys, tai ošei pamislyjau, kad je špasyja.

Paloimino ir neatsiklaupusį... Kad onas tikrai kunigas pavieryjau tik

kai laikė Svėdasų bažnyčioj mišias už Papučkas, Indriūnus, Augulius ir visų giminį. Atomenu buvo vokaras. Mišiai patarnavau aš.

Aleksiukas buvo mono vyriausios seseries Reginos krikšto tėvas. Krikšto mačia buvo Juodelytė (Maciulevičienė). Gol ir už tai pas mumi dažnai užvažiuodavo? Ir su sutanu ir be. Tik sesuo Regina jau gyveno Vilniuj, o jis atvažiuodavo. Motos, kad tiesiog norėdavo susitikt su vaikystės ir jaunystės draugais.

Vis tik didžiausią įspūdį mon paliko kai onas su poprastu dvirunkiu pielu pagrajo ir polkų ir valsų ir dar kažno kų. Kai išvažiovo bandžiau ir ošei grat, ale govos tik zvimbimas, kaip pjauinant molkas. Iki šiol nesuprantu, kaip iš pielos išgaut takius garsus.

Kai mirė tėtė, jis dalyvavo ir padėjo laidotuvėse.

Paskutinis mono prisiminimas, kai mama raudadama išvažiovo Kuprėliškin pakavat savo draugo, bičiulio, globėjo – Aleksandro Papučkos.

Rimantas Banys

Šį leidinio numerį finansavo Svėdasų verslininkai

Vyr. redaktorė Jolanta Baleišienė

tel. 8 698 74757

Leidėjas Svėdasų literatų klubas „Sietuva“

kodas 154314137

ISSN 2424-5801

Redakcinė kolegija:

Vytautas Rimša (pirm.)

Stasys Gavenavičius (sekr.) tel. 8 677 71514

Joana Gutmanienė tel. 8 682 16971

Inga Kilienė tel. 8 687 57147

Spaustuvė „Morkūnas ir Kō“,
Draugystės g. 17, LT-51229 Kaunas

El. paštas: spaustuvė@morkunas.lt

Maketuotojas Rimantas Leitonas